De Conferentie van Jalta: rails van het IJzeren gordijn

✱ ✱ ✱ Dertig jaar geleden, van 4 tot 11 februari 1945, vergaderden de drie geallieerde oorlogsleiders Churchill, Roosevelt en Stalin op het grondgebied van de Sovjet-Unie, in Jalta op de Krim. Hun conferentie had ten doel, de definitieve ondergang van de gemeenschappelijke vijand voor te bereiden en plannen te maken voor het leggen van een hechte grondslag waarop, te zamen met de andere bondgenoten, een duurzame wereldvrede zou kunnen worden gevestigd. De tijd daarvoor was rijp, de overwinning op Hitler-Duitsland lag binnen handbereik. De Westelijke geallieerden hadden het Ardennenoffensief van eind 1944 weten te keren en stonden aan de Rijn. In het Oosten bereidde het Rode Leger zich aan de Oder voor op de stormloop naar Berlijn. Slechts een wonder zou Hitler nog kunnen redden, maar de enige kans daarop — een alsnog uiteenvallen van het zegevierende bondgenootschap — zou een illusie blijven zolang de Grote Drie erin slaagden hun meningsverschillen onder controle te blijven houden. Dat leek geen onmogelijke opgave, nu ten langen leste de coördinatie der wederzijdse strategieën tot stand was gebracht en hun operaties op de buitenlijnen met succes werden bekroond.

Het is dan ook begrijpelijk dat in Jalta eerder zou worden gestreefd naar een versteviging van de onderlinge banden dan naar een op de spits drijven van de tegenstellingen. In het licht van dat streven hadden zelfs de Britse en Amerikaanse delegaties géén gezamenlijke gedragslijn afgesproken, hoewel zij tijdens hun voorbespreking, op 2 februari op Malta, daartoe ruimschoots gelegenheid hadden kunnen vinden: Roosevelt had Stalin geen redenen tot argwaan willen geven over een mogelijk Anglo-Amerikaans samenspannen tegen de Sovjetbelangen. Het gevolg van die — ter andere zijde waarschijnlijk nooit geloofde — opstelling was evenwel, dat de Westelijken in Jalta zeker niet die hechte eenheid konden demonstreren waarop Churchill zo vurig had gehoopt. Daardoor kon het niet uitblijven, dat de grootste winst zou gaan toevallen aan de staat die zich al lang had toegelegd op een *strategie voor de lange termijn,* waarin de politieke en de militaire aspecten volledig waren geïntegreerd, en waarin de *tijdelijke partners* uit de Tweede Wereldoorlog slechts bij toeval die rol vervulden omdat zij in het grote geheel de tegenstanders waren uit het kapitalistische kamp waaraan Lenin in 1917 de niet-aflatende oorlog had verklaard. De coördinatie der wederzijdse strategieën, zoals hiervoren aangeduid, was dan ook uitsluitend gericht op het militaire samengaan om de strijd tegen Hitler-Duitsland en Japan te winnen... einddoel voor het Westen doch tussengelegen doel voor het Kremlin!

De onderhandelingspositie van Stalin in Jalta was zeer sterk. De verplaatsing van de Duitse strategische reserve naar het Westeuropese operatietoneel had hem de gelegenheid geschonken het Rode Leger tot diep in Midden-Europa te laten doorstoten. Daarbij had hij bovendien het Westen aan zich verplicht doordat men daar die doorstoot niet anders kon opvatten dan als een ontlastingsoffensief in het kader van de buitenlijnenstrategie.

In die situatie kon de Sovjet-Unie de vruchten gaan plukken. De invloedssferen van de Grote Drie werden in Jalta vrij duidelijk afgebakend en daarbij kon de Sovjet-Unie zich verzekeren van de zeggenschap over het begeerde *cordon sanitaire* in Oost-Europa. De Russische grens werd een fors eind in westelijke richting opgeschoven tot de zg. Curzonlijn, in eerste aanleg ten koste van Polen, dat ter compensatie evenwel zou worden schadeloos gesteld met een flink brok Duits territoir zodat het toch — voor zover daaraan tegenover het te verdelen Duitsland nog behoefte mocht bestaan — als een voldoende krachtige bufferstaat zou kunnen blijven fungeren.
Weliswaar werden in Jalta nog meer zaken besproken en meer afspraken gemaakt, maar die waren voor Europa minder bepalend. Van wezenlijk belang was, dat de rails werden gemonteerd waar-

aan niet lang daarna het IJzeren gordijn zou worden dichtgeschoven. Dat de Sovjet-Unie de kansen daartoe als op een presenteerblad kreeg aangeboden is wel grotendeels te wijten aan het bijna naïeve idealisme van de Amerikaanse president die genoegen nam met vage afspraken enerzijds en uitstel van bindende beslissingen anderzijds. Dat vervolgens de Sovjet-Unie die kansen heeft kunnen verzilveren moet voor een niet gering deel worden geweten aan het blinde vertrouwen van het Westen in haar toezeggingen dat zij zich níét zou mengen in de binnenlandse aangelegenheden van de betrokken landen, dat zij er haar eigen sociale structuur níét zou invoeren, dat er géén bolsjewisering of sovjetisering zou plaatsvinden...

Ontegenzeglijk heeft het Westen uit de gebeurtenissen sinds de conferentie van Jalta veel lering getrokken. Het heeft leren inzien dat de doelstellingen van een strategie op lange termijn zeer goed kunnen worden bevorderd met een schijnbaar anders gerichte opstelling op kortere termijn. Het is te hopen dat die lessen niet zullen worden vergeten: waar de rails ál te gemakkelijk kunnen worden aangebracht, is het dichtschuiven van het gordijn slechts kinderspel.